

↑ Етиолошка прича

↑ Апокрифи

↓ Стари Завет

праћен је наравоученијем. Сродне прозне форме које су утицале на формирање новеле припадају народној (световној) књижевности: бајка, шалива и етиолошка прича, апокрифи, легенде и сл. Народне приповетке сличне новели познате су од раније античкој грчкој и латинској, кинеској, јапанској, индијској, персијској, те арапској књижевности. Када је реч о Библији, неке литерарне целине Старог Завета се по свом садржају и композицији могу описати као новелистичке приповести, као што су прича о Самсону (Суд 13–16), Јосифу и његовој браћи (Пост 37–50), Јони, Јестири, Товиту и Јудити. Такође, *Књига о Рујини* и литерарне целине које говоре о Исаку и Ревеки (Пост 24), цару Саулу (1Сам 9–31) и Давиду (2Сам 7–20; 1Цар 1–2), садрже у себи особине новеле. Средњовековне приповедне форме у стиху и прози (фаблио, новелета, параболо) такође претходе новели. Као литерарни појам, новела је конституисана у XIV веку у чувеном Бокачовом делу *Декамерон*, у коме су приказани доживљаји десеторо људи, који се, склонивши се од епидемије куге, забављају приповедањем и тиме лакше подносе бремене живљења далеко од света. Руска новелистика XIX в. представља изузетно вредно поглавље у светској књижевности. Међу познатијим новелистима су: А. С. Пушкин, Н. В. Гогољ, Л. Н. Толстој, Н. С. Лесков, И. С. Тургенев, А. П. Чехов и др. Вероватно најчувенији европски новелисти, А. П. Чехов (1860–1904) и Ги де Мопасан (1850–1893), подстакли су процват новеле који се одиграо у XX в, када она постаје једна од најзаступљенијих врста. У домаћој књижевности најпознатији новелисти су: Л. Лазаревић, С. Матавуљ, С. Сремац, Б. Нушић, И. Андрић, В. Десница и др.

ЛИТЕРАТУРА: G. W. Coats, *Saga, Legend, Fable, Tale, Nowella: Narrative Forms in Old Testament Literature*, Sheffield 1985; Ф. Савковић, *Новела*, у: Р. Кубат, П. Драгутиновић (прп), *Лексикон библијске егзеџезе*, Београд 2018; G. Schweikle / I. Schweikle, *Metzler Literatur Lexikon*, Stuttgart 1984; D. Živković, *Rečnik književnih termina*, Beograd, 1992; T. Popović, *Rečnik književnih termina*, Beograd 2007.

В. ЈОВАНОВИЋ

НОВИ ЗАВЕТ (грч. *καὶνὴ διαθήκη*; лат. *novum testamentum*). Реч *διαθήκη* је дводелна концептуализација префикса *διά-* (кроз) и именице *θήκη*, која представља појам кутије, ковчега, футроле за мач и предмета у коме се нешто може затворити, а посебно поуздано и вредно. Таква семантичка концептуализација термина *διαθήκη* омогућава да се то прихвати као посебно

важна одлука и декрет, којој треба следити, те се отуда може διαθήκη узети као последња воља или завет. Већ у хришћанској традицији израз διαθήκη трпи посебну трансформацију под утицајем јеврејског *b'rit*, који садржи у себи неку врсту савеза, договора и својеврсни законски закључени уговор. Такође, *b'rit* омогућава закључивање уговора са два одвојена става која би требало поштовати и на тај начин одржавати загарантовани оквир. То омогућава термину *b'rit* да буде узет и да се користи као Савез између људи и Бога. Израз διαθήκη у Септуагинти се користи за преводјење термина *b'rit* и на тај начин прима и означава облик савеза са Богом, који треба стално одржавати (Пост 6 18; 9 9-17; 15 8; 17 2; Изл 2 24; 6 4-5; 19 15).

↓ Савез

↓ Септуагинта

Исто тако, διαθήκη изражава одговорност човека према Богу (уп. Пнз 4 13,23) и на тај начин се поставља као одредба коју треба регулисати законом и која треба да постане водеће правило у свакодневном животу (уп: *Савез са Нојем* – Пост 6 18,22; 9 8-17; *Савез са Авраамом* – Пост 17; *Савез на Синају* – Изл 19 5). На овај начин διαθήκη постаје норма религијског живота. То омогућава да у писаној традицији добије облик завета као коначни декрет о верском животу Израила, где је Савез са Богом задат облик коришћења одређених законских обавеза. Са овом појам διαθήκη повезује оквири узајамне посвећености човека Богу, као и Бога човеку. Књиге које садрже учење о испуњењу Божијих обећања, Христов живот и дело, смрт и васкрсење, и развој ранохришћанских заједница означавају се као Нови Завет, за разлику од Старог Завета (παλαιά διαθήκη). У Новом Завету израз διαθήκη помиње се 33 пута. У Јевр може се приметити антитипска употреба *δρυοί* и *ἡρβοί* Завета (8 7), *нови* Завет (8 8-13; 12 24 – διαθήκης νέας), *бољи* Завет (7 22; 8 6) и *засиљарели* Завет (8 13).

↓ Стари Завет

Употребе термина παλαιά за Стари Завет у Јевр касније је утицала на ранохришћанску традицију подела библијске литературе на Стари и Нови Завет. Отуда се може приметити да употреба термина καινή διαθήκη формира главну осовину историјског Божијег домостроја. Одредница Нови Завет (καινή διαθήκη) као корпус од 27 књига у позадини има историјски оквир развоја и дуги процес формирања. Наиме, књиге које формирају Нови завет су последњи записи усмене ранохришћанске традиције. Форма и књижевна врста, какву видимо у Новом Завету, првобитно је повезана са формирањем текстуалног корпуса. Новозаветне књиге су подељене у четири категорије: 1) еванђеља (Мт, Мк, Лк, Јн); 2) Дела апостолска; 3) посланице (Рим, 1/2Кор, Гал, Еф, Фил, Кол, 1/2Сол, 1/2Тим, Тит, Флм, Јвр, Јак, 1/2Пт, 1/3Јн, Јуд); и 4) Откривење. Таква

↓ Усменост

↑ Еванђеље

↓ Посланица

↓ Петокињжје
/ Пентатеух
↑ Историјске књиге
↑ Мудросна
књижевност
↓ Пророчки списи

подела одговара подели старозаветних књига на: Петокињжје, историјске књиге, мудросну литературу и пророчке списе. Управо је у раној Цркви настала таква подела и канонска структура.

Нови Завет је одраз Божјег домостроја у садашњости на бази прошлости да би омогућио будућу заједницу човека и Бога. Прошлост као основа Новог Завета добија могућност реализације у садашњости. Нови Завет није само пуки одраз представљене историјске стварности, већ мера и искуствена стварност која јесте Христос. Нови Завет као збирка књижевне традиције пружа социолошко-културни начин човековог деловања, с циљем да му омогући искуство, тумачење и оријентацију, као и смислени потенцијал за деловање. Функционалност Новог Завета је својеврстан путовођа и могућност преображаја човека са есхатолошком тенденцијом – ка *вечном животију* (Јн 3 16.36; Рим 5 8; 1Јн 4 9). Линеја садржаја у киригматичном делу књига Новог Завета је Христос и његово искупитељско дело, и већина књига (27) су само текстуални облик изворне киригме. Кроз то јединство су постављени темељи за канонски успостављен Нови Завет. Јединство у плуралности једне писане форме представља откривењску традицију Новог Завета сачувану у Цркви.

↑ Киригма
↑ Канон
(светописамски)

ЛИТЕРАТУРА: U. Schnelle, *Einleitung in das Neue Testament* (UTB. 1830), Göttingen ²⁰¹⁷; P. Pokorný / U. Heckel, *Einleitung in das Neue Testament*, Tübingen 2007; J. Ch. Gertz (ppp), *Grundinformation Altes Testament: Eine Einführung in Literatur, Religion und Geschichte des Alten Testaments* (UTB 2745), Göttingen ²⁰⁰⁷; O. Kaiser, *Einleitung in das Alte Testament: Eine Einführung in ihre Ergebnisse und Probleme*, Gütersloh ¹⁹⁸⁴; R. Rendtorff, *Das Alte Testament: Eine Einführung*, Neukirchen-Vluyn ²⁰⁰¹; D. A. Carson, *Einleitung in das Neue Testament*, Brunnen Verlag 2009; A. D. Baum, *Einleitung in das Neue Testament – Evangelien und Apostelgeschichte*, Brunnen Verlag 2017; H. D. Preuss / K. Berger, *Bibelkunde des Alten und Neuen Testaments 2: Neues Testament*, Heidelberg ¹⁹⁸⁴; P. Stuhlmacher, *Biblische Theologie des Neuen Testaments 1, Grundlegung Von Jesus zu Paulus*, Göttingen 2005/2013.

Д. АНЕВ

Нови историцизам као појам сковао је један од оснивача овог покрета, С. Гринблат. Покрет је настао негде око осамдесетих година прошлог века, а стекао је популарност након деведесетих, особито на Берклију, у Калифорнији. Његов циљ је односити се према књижевности тако да се схвати историја њених идеја, која се, опет, треба схватити с обзиром на њихов културни контекст. Нови историцизам је једним делом и

↑ Историја
↑ Контекст